

ARXIUS

BUTLLETÍ DEL

NÚMERO 5

*El fontblan
dell'enigma
fols d'elles
Lo arxiu
quatre fols
quatre Juny*

SERVEI D'ARXIUS

PRIMAVERA 1995

L'Arxiu Nacional de Catalunya va ser creat a finals de l'any 1980.

Des d'aleshores, durant ja gairebé quinze anys desenvolupa amb eficàcia les funcions que té encomanades. D'una banda com a arxiu general de l'Administració de Catalunya i de l'altra com a arxiu històric. L'Arxiu aplega la documentació generada per l'activitat de relació, política i administrativa dels diferents departaments, organismes i empreses de la Generalitat. És, doncs, la institució que garanteix la memòria i la informació sobre les activitats i les decisions de la mateixa Administració i de les relacions que hi tenen els ciutadans. Així mateix, l'Arxiu Nacional de Catalunya recull tota aquella altra documentació de caràcter històric que té una especial significació per al coneixement de la història del conjunt del país. Salvaguarda i posa a disposició de la consulta dels investigadors bona part del patrimoni documental de Catalunya que és d'interès general per comprendre la dinàmica històrica del nostre país. Fons documentals d'associacions, de partits polítics, d'empreses, fons patrimonials i personals configuren, a grans trets, aquesta faceta.

L'Arxiu Nacional de Catalunya ara estrena una nova seu i nous equipaments. Fa quatre anys el Departament de

LA MEMÒRIA DEL PASSAT AMB VISIÓ DE FUTUR

Cultura de la Generalitat de Catalunya donà prioritat a dotar l'Arxiu de les infraes-

tructures i els equipaments que li eren imprescindibles per fer correctament –i d'acord amb les necessitats tècniques d'avui dia– la seva comesa. La nova seu de l'Arxiu Nacional de Catalunya a Sant Cugat del Vallès que ara s'inaugura és la primera infraestructura de caràcter «nacional» que queda enllestida de les que, com el teatre, la biblioteca o el museu, són en procés de construcció.

Com a institució d'arxiu, en l'actualitat és el més ben concebut i equipat d'arreu d'Europa. Instal·lacions modernes que permeten aplegar fins a uns vuitanta quilòmetres de documentació en els seus dipòsits, sales de consulta general, de microformes, de formats especials i de treball en grup per a seixanta investigadors, així com àmplies sales de tractament documental: restauració, classificació i descripció, fan d'aquesta infraestructura un centre emblemàtic on la conservació, la gestió i la difusió del patrimoni documental són la seva principal raó de ser.

Aquest nou centre potenciarà encara més la tasca al voltant de la gestió i salvaguarda documental que està duent a terme d'una manera decidida l'Arxiu Nacional de

S U M A R I

QÜESTIONS DE TREBALL

L'inventari dels expedients del Tribunal Regional de Responsabilitats Polítiques de Barcelona (1939-1942)

Una nota d'arxivística rural catalana del segle XVIII

AGENDA

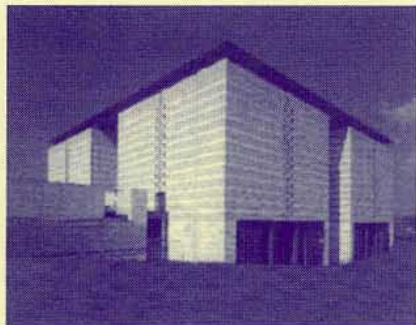
NOUS FONDS I DOCUMENTS INGRESSATS ALS ARXIUS

NOUS INSTRUMENTS DE DESCRIPCIÓ DELS ARXIUS

BIBLIOGRAFIA

ARXIU NACIONAL DE CATALUNYA

La recuperació de fons fotogràfics: el fons de Gabriel Casas i Galobardes

Catalunya. També en aquesta mateixa línia de dotar d'infraestructures modernes els centres d'arxiu, el Departament de Cultura, durant aquesta primavera del 1995, posa en funcionament cinc nous arxius històrics comarcals. Són els arxius comarcals de Solsona, el Vendrell, Terrassa, Sort i Vic que, juntament amb la vintena de ja existents en d'altres tantes comarques del país, ampliaran notablement la Xarxa d'Arxius de la Generalitat. Tant la nova seu de l'Arxiu Nacional de Catalunya com aquests cinc nous arxius històrics comarcals que s'inauguren en aquestes dates, garanteixen un tractament adequat d'una part important del patrimoni cultural, i ens permeten albirar la memòria del passat amb visió de futur.

J. M. HUGUET I REVERTER
 Director general del
 Patrimoni Cultural

L'inventari dels expedients del Tribunal Regional de Responsabilitats Polítiques de Barcelona (1939-1942)

Al Palau de Justícia de Barcelona s'hi conserven diversos fons arxivístics de l'Administració de Justícia que tenen una gran importància, com pot comprovar-se a través de la guia de l'Arxiu del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya publicada l'any 1992 pel Departament de Cultura dins el volum cinquè de la Guia dels Arxius Històrics de Catalunya. Bona part d'aquests fons afecten el conjunt de Catalunya, ja que foren —o són, encara avui— generats per òrgans de l'Administració de Justícia amb jurisdicció a tot Catalunya, i que van de l'antiga Reial Audiència del Principat a l'actual Tribunal Superior de Justícia de Catalunya. Entre els diversos fons històrics tancats destaca el del Tribunal Regional de Responsabilitats Polítiques de Barcelona. Aquest Tribunal, que estenia la seva actuació arreu de Catalunya, va actuar en la postguerra més immediata (1939-1942), i fou un instrument bàsic de la repressió franquista. Tot i que no es tracta d'un fons gaire voluminós (25 metres lineals), és obvi que té un gran interès per a l'estudi i el coneixement d'un període crucial de la nostra història recent. Atesa la seva importància, el Servei d'Arxius n'ha prioritzat i iniciat la reordenació i l'inventari, dins el pla d'actuació que porta a terme en els fons històrics conservats al Palau de Justícia. Aquesta tasca fou encomanada a l'arxivera Pilar Blesa, que ha comptat tothora amb la col·laboració de Carmen Larrucea i Fabiola Zuleta, arxiveres de l'Arxiu del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya. Com a resultat final d'aquest treball es disposa ara d'un instrument de descripció del fons molt minuciós, els criteris d'elaboració del qual s'exposen tot seguit.

La «depuració» de responsabilitats polítiques va començar l'any 1936 a l'anomenada «zona nacional» i arribà a Catalunya el 1939, just acabada la Guerra Civil. El Tribunal de Responsabilitats Polítiques (1939-1942) va ser l'instrument utilitzat per portar a terme la «depuració» de la societat civil catalana. En aquest fons podem trobar referències a personalitats rellevants de Catalunya, com és el cas del president Lluís Companys.

Per a la realització del tractament arxivístic del fons documental que va produir aquest Tribunal hem estudiat la legislació que el va generar i hem partit dels instruments de descripció originals, els llibres registre, on consten les seves actuacions.

LA LEGISLACIÓ : tres etapes

Jurisdicció militar

En estudiar la legislació, hem hagut de recular a l'any 1936, en el qual es va promulgar el *Bando de 28 de Julio de 1936 de declaración del Estado de Guerra* que deixava clar el sotmetiment del Codi penal a la jurisdicció de guerra. D'aquest mateix any és el *Decreto de 13 de Septiembre de 1936 de prohibición de todos los partidos políticos*.

El Codi de justícia militar i el procediment sumaríssim seran els nuclis fonamentals per dur a terme la repressió política en aquesta època. S'inicia, així, una llarga trajectòria de tribunals militars i judicis sumaríssims que arriba a Catalunya l'any 1939 i que actua com a única instància judicial fins al mes de juny d'aquest mateix any.

Jurisdicció especial

La *Ley 9 de febrero de 1939 de responsabilidades políticas* creà els tribunals de responsabilitats polítiques per tal que l'Administració de Justícia es fes càrrec de la «depuració» de la societat espanyola. A Catalunya començà a funcionar amb l'*Orden de 2 de Junio de 1939 de responsabilidades políticas*, per la qual es creava el Tribunal Regional de Responsabilitats Polítiques de Barcelona, amb jurisdicció a tot Catalunya.

A partir d'aquest moment hi hagué dues institucions que actuaven paral·lelament: els tribunals militars i l'Administració de Justícia mitjançant la seva jurisdicció especial.

Jurisdicció ordinària

La *Ley de 19 de febrero de 1942 de responsabilidades políticas* va donar per finalitzat el període de guerra i

ARXIUS. Butlletí del Servei d'Arxius

Edita	Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya
Redacció	Servei d'Arxius, carrer Portaferrissa, 1, 08002 Barcelona
Coordinació:	R. Planes i Albets, A. Magrinyà i Rull
Tipografia:	Fotocomposició Fernández, SL
Impressió	Treballs Gràfics, SA
Tiratge	2.500 exemplars
Dipòsit legal	B-17.466-93
ISSN	1133-3774

considerà restaurats amb plena normalitat els òrgans ordinaris de justícia. A escala regional va desaparèixer la jurisdicció especial, les causes pendents es van transferir a les audiències territorials i a les audiències provincials i, d'aquestes, als jutjats de primera instància i instrucció ordinaris. A escala estatal continuà funcionant com a instància d'apel·lació, per a les responsabilitats polítiques, el Tribunal Nacional de Responsabilitats Polítiques, amb seu a Madrid, fins al *Decreto de 13 de abril de 1945 de caducidad de las leyes de 9 de febrero de 1939 y 19 de febrero de 1942*.

Aquest recorregut legislatiu ens apunta l'entramat documental que podem trobar-nos a l'Arxiu del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, més si tenim en compte que en els primers mesos de l'any 1939 el Palau de Justícia va ser la seu de les auditories militars, que en marxar van deixar restes de documentació.

Els llibres registre

L'altre instrument bàsic per conèixer l'actuació del Tribunal han estat els llibres registre generats per portar el control dels expedients. Hem localitzat, després de revisar 400 llibres registre pendents de catalogar a l'Arxiu, tot el Registre General del Tribunal Regional de Responsabilitats Polítiques de Barcelona (quatre volums), amb competència a tot Catalunya, tot el Registre General dels expedients instruïts pel Jutjat Instructor de Responsabilitats Polítiques Barcelona-3 (dos volums) i tot el Registre General del Jutjat Civil Especial (dos volums). No s'han pogut trobar tots els llibres registre però els recuperats ens han permès d'acostar-nos d'una manera molt fiable a la magnitud que va tenir l'actuació d'aquesta institució.

Metodologia utilitzada

La reconstrucció de l'organigrama i el coneixement de les sèries documentals que van generar les diferents instàncies judicials han estat els primers objectius per resoldre.

Com veiem a la figura 1, el Tribunal Regional de Responsabilitats Polítiques de Barcelona depenia orgànicament del Tribunal Nacional, i aquest, directament de la Vicepresidència del Govern, que en nomenava els càrrecs.

A Catalunya el Tribunal Regional

ORGANIGRAMA DEL TRIBUNAL DE RESPONSABILITATS POLITIQUES

Llei de 9 de febrer de 1939

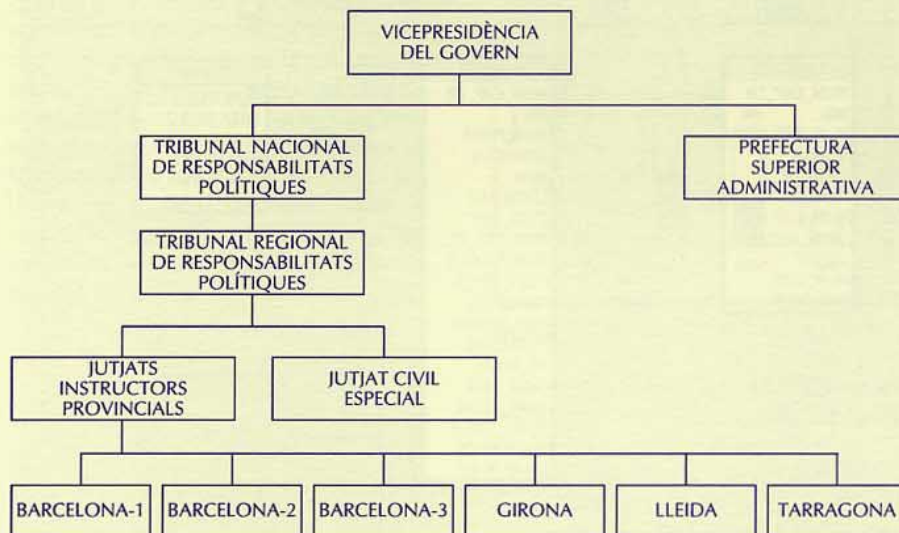

Figura 1

de Responsabilitats Polítiques de Barcelona s'organitzà en dues branques, d'una banda, els jutjats instructors, que instruïen les causes penals (sis jutjats a tot Catalunya) i de l'altra, el Jutjat Civil Especial (un per a tot Catalunya) que tramitava les causes civils que es derivessin de les penals.

Aquesta institució va produir dues sèries de documentació, un total de 10.093 expedients penals i de 2.147 expedients civils.

Hem retornat al fons el seu ordre originari, tenint en compte les complexes característiques de la documentació:

- Els expedients penals o civils poden ser simples o múltiples. Una o diverses persones poden estar implicades en el mateix expedient.
- Els expedients poden estar afectats per diverses jurisdiccions, de les quals trobem referències directes en els expedients. És el cas de les referències de la jurisdicció especial, del pas a la jurisdicció ordinària, o bé indirectes de la justícia militar.

En els casos en què la incoació es deriva d'una sentència militar, trobem importants referències sobre els processos sumaríssims dins l'expedient.

- La incoació de l'expedient és competència del Tribunal Regional de Responsabilitats Polítiques de Barcelona, la instrucció la fa el Jutjat Instructor de la província de residència de l'encausat i hi ha possibilitat d'apel·lació al Tribunal Nacional amb seu a Madrid. Això fa que ens plantegem la possibilitat de trobar pistes dels

expedients que no són dipositats a l'Arxiu del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, a d'altres arxius judicials de Catalunya o fins i tot a Madrid.

El principal objectiu ha estat la realització de l'inventari. Hem fugit d'una simple relació d'expedients i d'índexs d'encausats, i hem tractat el fons d'una manera oberta, buidant la informació dels llibres registre encara que els expedients corresponents no es trobin a l'Arxiu. Així aquest inventari pot ser un instrument de descripció útil per a d'altres arxius que disposin de part d'aquest fons per localitzar els seus expedients.

El tractament informàtic de les dades ha estat l'eina bàsica per dur a terme la nostra tasca. Hem utilitzat un programa informàtic de base de dades relacional. S'han dissenyat les taules de la base de dades tenint en compte el caràcter obert que hem volgut donar a l'inventari per poder-hi incloure noves dades que puguin aportar altres arxius judicials o bé altra documentació relacionada amb aquest fons, però de jurisdiccions diferents de les que hi ha al mateix Arxiu.

El gràfic de la figura 2 mostra les tres taules dissenyades, dues contenen les dades de les dues sèries documentals generades per les actuacions del Tribunal: TRAM_TRIB per als expedients penals, ECONÒMIC per als expedients civils. La taula NOMINAL recull les dades de l'historial de cada encausat en particular.

TRAM_TRIB : Conté les dades de tots els expedients penals que va incoar el Tribunal Regional de Respon-

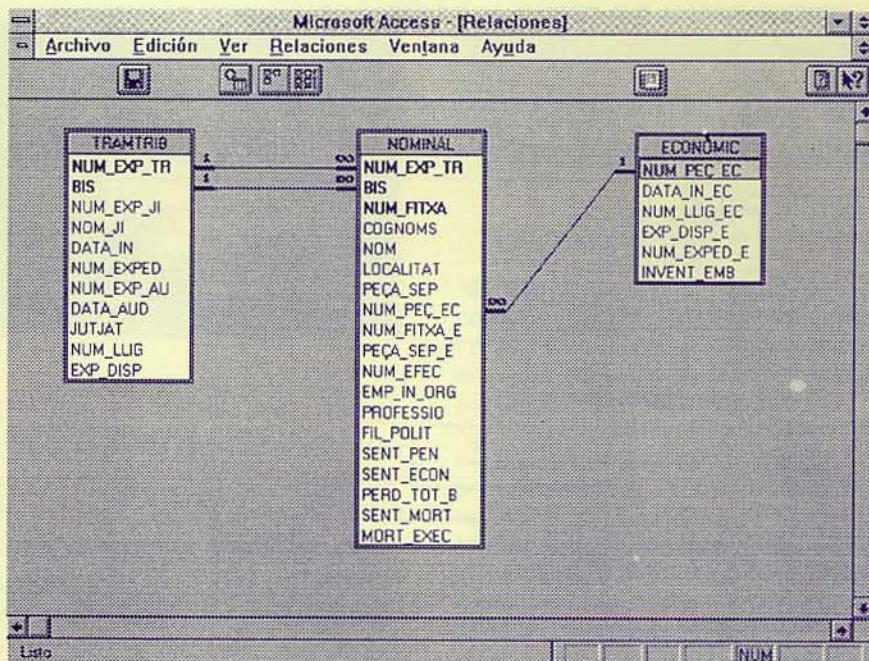

Figura 2

sabilitats Polítiques de Barcelona en 10.093 registres ordenats com es van generar amb numeració correlativa per a tota la seva actuació.

La informació està estructurada en onze camps per registre i recull la tramitació de la jurisdicció especial, el traspàs a la jurisdicció ordinària l'any 1942 –pendent de completar– i el nombre d'encausats que hi ha en un mateix expedient.

Les dades s'han omplert expedient per expedient (2.629 localitzats a l'Arxiu del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya). Per a les dades dels expedients que no són en aquest Arxiu, han estat utilitzats els Llibres de Registre General del Tribunal Regional de Responsabilitats Polítiques.

A través d'aquesta taula es pot accedir a la informació següent:

- Nombre de tots els expedients tramitats pel Tribunal i si són o no disponibles.
- Jutjats que els van instruir: jutjats instructors de Barcelona 1, 2, 3, Tarragona, Lleida o Girona.
- Nombre d'expedientats a cada expedient. Aquesta dada no ens dóna el total d'expedientats que van ser jutjats en una mateixa causa, ja que quan no disposem de l'expedient no es pot conèixer amb seguretat aquesta informació. Els llibres registre es limiten a enunciar el nom i els cognoms del primer encausat i indiquen, si escau, y otros o el nombre total d'encausats al costat. Els noms de cada encausat, un per un, no

apareixen, en la major part dels casos, als llibres registre.

NOMINAL: Format per 14.656 registres (6.110 amb expedient disponible a l'Arxiu del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya). Conté les dades de la part d'expedientats que hem pogut trobar. En divuit camps es recull les dades individuals dels encausats, ja que encara que formés part d'un expedient múltiple, la tramitació de la seva responsabilitat política no sempre seguia el mateix circuit. Aquesta taula recull també dades de tipus sociològic: localitat de residència, empresa, institució o organisme en el qual prestava els seus serveis, professió i afiliació política.

El sistema d'obtenció de dades ha estat el mateix que l'anterior, amb la diferència que els llibres registre dels jutjats instructors contenen les dades encausat per encausat. Així doncs, quan fem servir aquest suport es pot refer l'expedient de forma molt completa, ja que a més de deixar constància de referències i dates dels tràmits, també fa petits resums dels informes rebuts sobre l'encausat. Malauradament només s'han pogut recuperar els dos volums que va produir el Jutjat Instructor de Barcelona-3. Per això les dades d'aquesta taula podrien augmentar si arribés informació a través d'altres circuits, d'arxius judicials o quan s'analitzi la documentació d'altres jurisdiccions.

ECONOMIC: Conté tots els expedients civils que va obrir el Jutjat Civil Especial de Barcelona. Són 2.147 re-

gistres ordenats com es van generar, amb numeració correlativa per a tota la seva actuació (933 localitzats a l'Arxiu del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya).

En sis camps es recull la tramitació d'aquests expedients. El sistema d'introducció de dades és el mateix, primer a partir de l'expedient i després prenent com a suport el llibre del Registre General del Jutjat Civil Especial de Barcelona.

Aquesta taula ens ha permès comprovar el sistema dissenyat. S'ha creat posteriorment a les anteriors. Hem mantingut l'ordre originari en la introducció dels expedients econòmics, localitzant, però, l'expedientat a través de l'expedient genèric, el número d'expedient del Tribunal (taula TRAMTRIB). Un cop trobat l'expedient es localitza l'encausat (taula NOMINAL). Si hi és, s'hi incorporen les noves dades de l'expedient econòmic, si no hi és s'hi afegeixen registres NOMINALS addicionals amb les dades que hem localitzat a través dels expedients econòmics.

En resum, s'han creat dues taules que conserven l'ordre originari de les sèries documentals que hem tractat (TRAMTRIB i ECONOMIC) i un altre (NOMINAL) que és de síntesi i que recull la informació de les dues primeres afegint-n'hi d'altra que li és pròpia.

Anàlisi gràfica de les dades

Els gràfics següents ens donen una visió de conjunt del fons documental a Catalunya. Hem cregut convenient relacionar-lo percentualment amb les dades dels expedients disponibles a l'Arxiu del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya en aquests moments.

En l'anàlisi deixarem de banda l'any 1942 ja que el Tribunal només va actuar dos mesos i el nombre de causes no és significatiu.

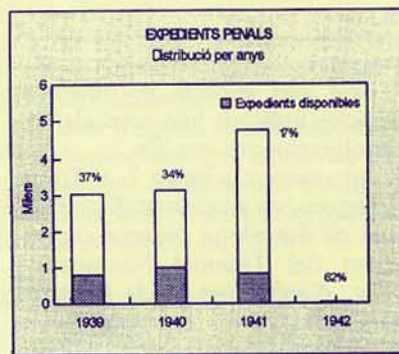

Figura 3

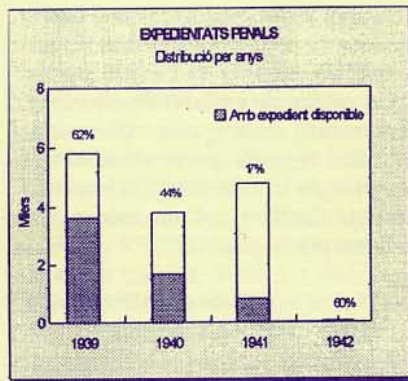

Figura 4

– En la distribució per anys, l'any 1939 és l'any en què menys causes es van incoar, però és l'any on hi ha un nombre més alt d'expedientats. El Tribunal va actuar durant aquest any només durant el segon semestre i els expedients que va obrir van ser majoritàriament múltiples.

La multiplicació decreix amb els anys. Així, veiem que mentre que de l'any 1939 disposem del 37% dels expedients, el nombre d'expedientats amb expedient disponible és gairebé el doble, un 62%, mentre que l'any 1941, el nombre d'expedients disponibles i d'expedientats amb expedient localitzat coincideixen en un 17%.

En la distribució que hem fet per províncies veiem, en les figures 5 i 6, que el percentatge d'expedients disponibles i d'expedientats amb expedient disponible és molt alt per als jutjats instructors de Barcelona i quasi insignificant per als jutjats instructors de Girona, Lleida i Tarragona. Malgrat això, les dades extretes dels llibres de registre ens aproximen al volum d'informació que manca per recuperar i ens assenyalen el camí on podem trobar-la.

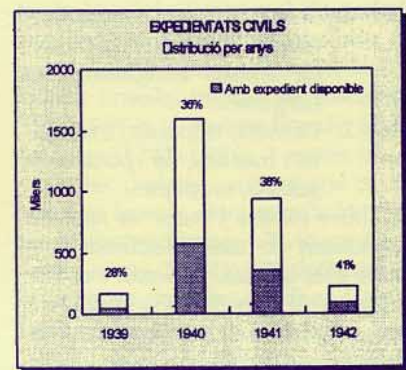

Figura 8

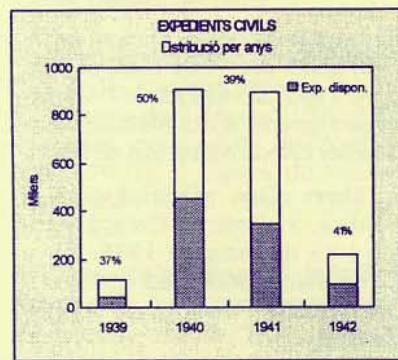

Figura 7

Les taules de les figures 7 i 8 representen anàlogament la situació de la documentació civil del fons.

L'inventari que s'ha fet ha permès, mitjançant la combinació de tècniques arxivístiques tradicionals amb el tractament informàtic de les dades, disposar d'uns instruments de descripció que s'han concretat en un conjunt de llistes ordenades per diferents criteris i que fan possible l'accés a la informació del fons documental.

PILAR BLESÀ

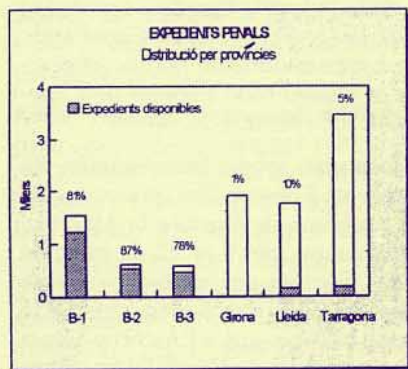

Figura 5

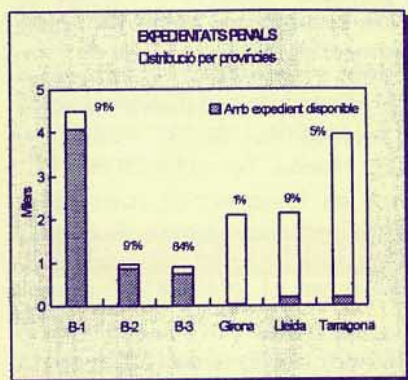

Figura 5

Una nota d'arxivística rural catalana del segle XVIII

L'arxivística té a Catalunya una gran tradició, no solament pel que fa a arxius municipals, eclesiàstics o al Reial, sinó, i el que pot ser més sorprenent, pel que fa a arxius patrimonials. Que algunes masies tinguessin necessitat d'inventariar els seus arxius, ens demostra, un cop més, la importància que sempre hem donat els catalans a la documentació com a peça clau de la defensa dels nostres patrimonis particulars.

A l'Arxiu Històric Comarcal de Santa Coloma de Farners es conserven dos curiosos exemples d'aquesta arxivística rural, en concret del segle XVIII. Es tracta de dos instruments de descripció, un del mas Vinyes de la Cellera de Ter (Selva), i l'altre del mas Renau de Gualba (Vallès Oriental).

El primer instrument és datat el 1791 i fou titulat *Llibre mestre ahont estaran chalendats los actes del mas Vinyas de la Sellera de Anglès, l'any 1791*. Es tracta d'un volum de 253 pàgines, folrat en pergamí i bellament il·lustrat. El seu autor fou Josep Vinyoles, que s'autoqualifica com a «pagès de la Cellera». Un pagès realment il·lustrat, ja que a més de saber llegir

i escriure, coneixia el llatí i tenia certa pràctica en paleografia, perquè va poder extreure un bon nombre de pergamins dels segles XIII al XVI. L'arxiver diu al pròleg que aquesta arxivística es feia «perquè ab la major facilitat púgan conèixer dits actes tots los hereus y successors vinents al dit mas Vinyas quant los sie convenient y necessari.»

Vinyoles dividí l'arxiu en set *plecs*. Els plecs eren agrupacions de documents, vinculats per algun tipus de factor comú, ja sigui temàtic o fins i tot de suport. Eren els següents:

- Plec 1. Compra-vendes de terra, capbreus i establiments en pergamí.
- Plec 2. Àpoques, lluçions i heretaments de Coloma Vinyes en pergamí.
- Plec 3. Concòrdies, testaments i sentències en pergamí.
- Plec 4. Compra-vendes de terra, capbreus, establiments, concòrdies, sentències, fundacions i testaments en paper.
- Plec 5. Àpoques i lluçions en paper.

Plec 6. Heretaments, nupcials, censals quitats i debitoris, de «molta antiguitat», en pergamí.

Plec 7. Censals, nupcials, inventaris i trasllats, de «poca antiguitat», en paper.

Al llibre mestre l'autor va resumir el contingut de cada document; hi anotà a més la data, el notari i el lloc de datació. Al dors de cada pergamí o paper va escriure un nombre en xifres aràbigues que correspon al seu ordre dins del plec.

Conservem també el rebut dels honoraris que va cobrar Josep Vinyoles per realitzar la seva tasca: «Memorial de las dietas tinch fetes en archivar los actes del mas Vinyas.» Va rebre la suma de 56 lliures i 5 sous barcelonins, a raó de tres pessetes per jornal. L'inventari va iniciar-lo el divendres 29 d'abril de 1791 i el va concloure el dijous 4 d'agost del mateix any, amb un parèntesi entre el 28 de maig i el 14 de juny, i un altre del 26 de juny al 12 de juliol, segurament a causa de les feines de la sega. En total va esmerçar-hi 50 dies de feina.

L'altre instrument de descripció per comentar és l'inventari dels pergamins del mas Renau de Gualba, d'autor anònim i sense data, però que pel tipus de lletra i paper podem dir que és també del segle XVIII. Aquest inventari és molt més senzill i fou titulat *Llibreta en què estan notats tots els actes de casa Renau del Pla de la parròquia de Gualba que són ab pergamins, y se diu breument la substància de son contengut, el die y any, y lo notari que ls rebé, si se pot llegir, pués alguns per estar molt mal tractats no se pot compèndrer què volen dir.*

El més interessant d'aquest inventari és l'*Adventència* o pròleg amb què comença i en la qual l'anònim arxiver fa unes interessants consideracions que reproduïm íntegrament per l'interès que tenen:

«(...) posant en est resumen tot lo principal de cada acte, encara que no los de confusos, no sols perquè en cada centúria hi ha variació, no sols de la terra, sí y també de l'estil de posar-los, dels notaris, y posant-ho tot en llatí, fins los noms propis de las casas, que no és fàcil sempre endavinar lo que volían dir. Ab tot serà, penso, de la satisfacció de qui interessa, a qui desitjo servir.»

Acaba donant unes recomanacions sobre la manera de guardar els documents en pergamí, a fi que es conservin per molts anys. Diu així:

«Advertesch que si volen conservar los actes en pergamins procurian te-

nir-los ben rotllats y lligats, del modo los he posat, que no serà fàcil las ratas ni altres arnas hi arribian, y hi pugaran [sic] donar dany, y se conservaran muchas centúrias; y, si volen, hi poden posar un petit paper ab lo número a fi lo número se consèrvia, que ab lo temps se venen a esborrar, com tot lo demás s'escriu al dors dels pergamins. Esta arxivació y resumen no se ha fet per ordre de antiguitat, per no haver-

se-me entregat tots los actes junts, però esto és de poch importància, que los que fàssian per lo cas ho poden [sic] al marge de cadahú de aquells.»

En resum, doncs, ens trobem davant dos senzills però significatius exemples de la gran tradició arxivística que té Catalunya, i que estem descobrint a poc a poc.

XAVIER PÉREZ I GÓMEZ

AGENDA

Alt Empordà: exposició *Primera història d'un arxiu*, del 31 de març al 2 de maig de 1995, al vestíbul de l'Ajuntament de Figueres (Casa Mallol), organitzada per l'Arxiu Municipal de Roses.

Baix Ebre: Curs d'introducció a l'heràldica, a càrrec de Gerard Marí, dies 6 i 13 de maig de 1995. Per a més informació podeu adreçar-vos a l'Arxiu Històric Comarcal de les Terres de l'Ebre.

Baix Empordà: Jornades d'Homenatge a Lluís Esteva i Cruañas. Patrimoni i Història Local, 6 i 7 d'octubre de 1995, a Sant Feliu de Guíxols. Termini de presentació, abans del 15 de maig de 1995. Per a més informació podeu adreçar-vos a l'Àrea de Cultura de l'Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols, carrer Abadia s/n (monestir), 17220 Sant Feliu de Guíxols, tel. (972) 821 574 i 821 575.

Conca de Barberà: convocatòria del III Premi Aires de la Conca d'estudis comarcals per a qualsevol treball referent a la Conca de Barberà. Termini de presentació fins al 30 de setembre de 1995. Per a més informació podeu adreçar-vos a l'AHC de Montblanc. Exposició *Vine a l'Arxiu. La teva història al teu abast*, del 24 de març al 18 d'abril de 1995 a la seu de l'Arxiu Històric Comarcal de Montblanc.

Segrià: V Jornades d'Arxivística de Catalunya. L'Arxiu com a Servei: Estratègies per al Futur. Lleida, 4, 5 i 6 de maig de 1995. Per a més informació podeu adreçar-vos a l'Associació d'Arxivers de Catalunya, Hotel d'Entitats, carrer Pere Vergés, 1, 08020 Barcelona.

Urgell: exposició *Pergamins de l'arxiu comarcal. Els tresors de la nostra història*, del 7 d'abril al 14 de maig de 1995, a la seu de l'Arxiu Històric Comarcal de Tàrraga.

Vallès Occidental: *II Curs de tècniques d'investigació històrica als arxius locals (2a part)*, febrer-abril de 1996. Per a més informació podeu adreçar-vos a l'Arxiu Històric de Sabadell o a l'Arxiu Històric Comarcal de Terrassa.

Historia del papel en España y sus filigranas. Madrid i Capellades, del 15 al 18 de juny de 1995. Organitzat conjuntament per l'Instituto de Conservación y Restauración de Bienes Culturales del Ministerio de Cultura, la Asociación de Investigación Técnica de la Industria Papelera Española i el Museu Molí Paperer de Capellades. Per a més informació podeu adreçar-vos al Museu Molí Paperer de Capellades, tel. (93) 801 28 50.

II Jornades sobre Investigación en Archivos: Fuentes Documentales en los Archivos de Castilla la Mancha. Guadalajara, del 9 al 12 de maig de 1995. Termini de presentació: 9 de maig de 1995. Per a més informació podeu adreçar-vos a l'Archivo Histórico Provincial de Guadalajara, plaza de los Caídos, 11, 19071 Guadalajara, tel. (949) 21 16 09.

III Jornades Archivísticas: El documento cartográfico como fuente de información. Huelva, 12-16 de juny de 1995. Organitzades per la Diputación Provincial de Huelva, Servicio de Archivo Av. M. A. Pinzón, 9, 21003 Huelva, Tel. (959) 28 00 17.

NOUS FONDS I DOCUMENTS INGRESSATS ALS ARXIUS

Novembre i desembre de 1994

Arxiu Històric Comarcal de Balaguer: sis protocols notariais del districte de

Balaguer (1893); nova documentació (1960-63) del fons del Jutjat de 1a Instància i Instrucció núm. 1 de Balaguer, 25 lligalls.

Arxiu Històric Comarcal de Figueres: fons de les escoles públiques de Vila-bertran, Pau, Sant Miquel de Fluvià, Lladó i Boadella d'Empordà (s. xx), 5 capses i 13 volums; fons personal de la família Gironella-Roig del Port de la Selva (1879-1969), 12 capses i 11 volums; fons de les cambres agràries locals de Vilamaniscle, 6 capses; Cabanes, 8 capses; Pedret i Marzà, 7 capses; el Port de la Selva-la Selva de Mar, 16 capses; Agullana i Lladó, 23 capses, i fons de la Mutualitat Agrària de la Vajol, 15 capses, i Cabanelles, 16 capses (s. xx).

Arxiu Històric de Girona: fons de l'Ajuntament de Medinyà (1875-1970), 4 metres lineals, i de Sant Julià de Ramis (1853-1979), 8,5 metres lineals; fons del jutjat de Pau de Medinyà (1924-1970), 2 metres lineals i de Sant Julià de Ramis (1918-1975), 3 metres lineals; un protocol notarial de Peralada del notari Ramon Ferrer (1360-1361); fons de la Delegació Provincial d'Hisenda, sèries de Gestió Tributària, Recaptació i Intervenció (1942-1987), 991 llibres.

Arxiu Històric de Lleida: documentació de l'Institut Nacional de Colonització (1940-1978), 50 paquets; 450 llibres de la Delegació Provincial d'Hisenda (1970-1980).

Arxiu Històric Comarcal de Montblanc: 3 volums d'amillaments (1861, 1862 i 1947) del fons municipal de Senan.

Arxiu Històric Comarcal d'Olot: 4 protocols notarians d'Olot (1893) i 2 de Besalú (1893); fons del Museu-Biblioteca d'Olot (1905-1959), 1,5 metres lineals; 929 fotografies del fons del setmanari *La Garrotxa* (1969-1979); «Visita de montes» a l'antiga parròquia del Torn i Ventajol (Sant Ferriol) (1753), 37 folis escrits i un en blanc.

Arxiu Històric Comarcal de Puigcerdà: fons de la Federació Gironina de Pesca (1971-1992), 5 metres lineals.

Arxiu Històric Comarcal de Sant Feliu de Llobregat: fons de l'Escola Mestral de Sant Feliu de Llobregat (1968-1994), 3 lligalls.

Arxiu Històric Comarcal de Santa Coloma de Farners: fons del Registre de la Propietat de Santa Coloma de Farners (1885-1969), 15 metres lineals.

Arxiu Històric de Sitges: fons de l'Hotel Subur de Sitges (1911-1979), 1 capsa i 102 fotografies.

Arxiu Històric de Tarragona: fons de la Delegació Provincial Sindical Espanyola (1940-1977), 10 metres lineals; fons de la Casa Sindical Comarcal de Falset (1942-1977) 2,50 metres lineals.

Arxiu Històric Comarcal de Tàrraga: fons de la delegació del CIEMEN (Centre Internacional Escarré per a les Minories Ètniques i Nacionalitats) de Tàrraga (1980-1985), 5 capses.

Gener i febrer de 1995

Arxiu Històric Comarcal de Balaguer: fons de les cambres agràries locals de Vallfogona de Balaguer (1970-1992), 7 capses de trasllat, les Avellanets (1970-1993), 2 capses de trasllat, i Torrelameu (1945-1988), 12 capses de trasllat.

Arxiu Històric Comarcal de la Bisbal d'Empordà: fons patrimonial Anglada de Fonteta (1583-1911), 3 capses; fons de la Hermandad Sindical de Labradores y Ganaderos (1944-1977) i de les cambres agràries locals (1977-1994) de Pals, Begur, Mont-ras, Palafrugell i Regencòs, 9 metres lineals; 13 llibres d'actes del fons municipal de Garrigoles (1891-1909); expedients de plus-vàlues del fons municipal de la Bisbal d'Empordà (1980-1991), 10 capses; llibre d'actes del Comitè del Partit Federal Republicà de la Bisbal d'Empordà (1891-1909); col·lecció de programes de cinema i de teatre de la Bisbal d'Empordà (1914-1932), 70 unitats.

Arxiu Històric Comarcal de Cervera: aplec miscel·lani de documents procedent de Lloberola (Biosca) (final s. XIX - mitjan s. XX), 3 metres lineals; fons del Jutjat de Primera Instància i Instrucció número 1 i de l'antic Jutjat de Districte de Cervera (1885-1960), 36 metres lineals.

Arxiu Històric Comarcal de Figueres: fons de la cambra agrària local de Mollet de Peralada (s. xx), 2 capses.

Arxiu Històric de Girona: protocols notarians del districte de Girona (1894), 13 volums; fons de les cambres agràries locals de Vilademuls (1941-1993), 16 lligalls, Crespià (1950-1994), 10 lligalls i Esponellà (1940-1993), 19 lligalls; fons del Departament de Cultura, sèrie d'expedients de la Comissió Tècnica del Patrimoni (1987-1989), 48 capses; fons de la Cambra de la Propietat Urbana de Girona (1940-1980), 27 metres lineals

Arxiu Històric Comarcal d'Igualada: fons de l'Ajuntament d'Igualada, sèries de contribució urbana (1964), 3 metres lineals, impost de circulació (1989-1994), 4 metres lineals, llibres de caixa (1787-1991), 1 metre lineal, projectes d'obres i urbanisme (s. xx), 3 metres lineals, documentació diversa, 20 metres lineals i 7 vídeos de diversos actes (1994); 125 fotografies i 78 plaques de vidre del fons Castelltort.

Arxiu Històric de Lleida: fons de la Delegació Territorial del Departament de Treball, sèries de plans d'ocupació, cursos de formació i actes de conciliació (1983-89), 162 capses.

Arxiu Històric Comarcal de Montblanc: fons del Casal Montblanquí, documentació d'administració general i econòmica i cartells (1983-1989), 1,70 metres lineals; 76 plànols aeris de Montblanc (1989) i un pergami original que conté el nomenament fet per Carles V a favor del senyor de Savallà del Comtat com a procurador general del ducat de Montblanc (1520, desembre), dipositat per l'Ajuntament de Montblanc; fons del Consell Comarcal de la Conca de Barberà (1988-1989), 1,40 metres lineals.

Arxiu Històric Comarcal d'Olot: una carpeta amb les llicències dels jugadors de la Unió Esportiva d'Olot (IV) (1990-1993).

Arxiu Històric Comarcal de Reus: fons de les cambres agràries locals de Bellmunt del Priorat (1962-1994), 2 capses; la Bisbal de Falset (1950-1994), 11 capses; Falset (1960-94), 13 capses; la Figuera (1955-94), 2 capses; Gratallops (1962-94), 5 capses; Lloar (1962-94), 4 capses; Margalef (1944-1994), 3 capses; Poboleda (1962-94), 1 capsa; Porrera (1962-94), 2 capses; Pradell de la Teixeta (1962-94), 2 capses; Torroja (1962-94), 3 capses; la Vilella Alta (1952-94), 4 capses, i la Vilella Baixa (1952-94), 5 capses.

Arxiu Històric Comarcal de Sant Feliu de Llobregat: fons de l'Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat (1978-1992), 31 lligalls.

Arxiu Històric Comarcal de Santa Coloma de Farners: fons de l'Associació de Pares d'Alumnes de l'Institut d'Ensenyament Secundari de Santa Coloma de Farners (1981-1994), 0,6 metres lineals; fons del Jutjat de 1a Instància i Instrucció núm. 1 de Santa Coloma de Farners, secció penal i civil (1964), 3,6 metres lineals; fons del Consell Co-

marcal de la Selva (1989), 3,17 metres lineals; fons de les cambres agràries locals de Brunyola (1944-1994), 1 metre lineal, i de Caldes de Malavella (1960-1993), 0,68 metres lineals; fons de l'Oficina del Registre d'Hipoteques de Santa Coloma de Farners (1820-1861), 0,6 metres lineals; fons del Registre de la Propietat de Santa Coloma de Farners (1861-1936), 5,6 metres lineals (segon lliurament); fons de l'Oficina Liquidadora de Drets Reals de Santa Coloma de Farners (1865-1934), 3 metres lineals.

NOUS INSTRUMENTS DE DESCRIPCIÓ DELS ARXIUS

Novembre i desembre de 1994

Arxiu Històric Comarcal de Balaguer: inventari de la sèrie d'activitats classificades del fons municipal de Balaguer (1962-1989).

Arxiu Històric Comarcal de la Bisbal d'Empordà: inventari del fons municipal de la Tallada d'Empordà (1930-1994).

Arxiu Històric Comarcal de Cervera: inventari del fons del corregiment de Cervera (1772-1840).

Arxiu Històric Comarcal de Figueres: inventaris dels fons de les escoles públiques Torre d'en Reig de Vilabertran (1942-1992), de Pau (1860-1075), Vallgarriga de Sant Miquel de Fluvià (1956-1992), Santa Cecília de Boadella d'Empordà (1864-1989), i Montserrat Vayreda i Trullol de Lladó (1952-1986); inventari del fons municipal (1860-1969) i del jutjat de Pau de Bassegoda (1868-69); inventaris dels fons de la delegació local del Movimiento (1939-1975) i de la Societat de Socors Mutus i Obrers La Camèlia de la Vajol (1917-1982).

Arxiu Històric de Girona: catàleg dels protocols notarials de Sant Climent i Espolla (1301-1644), Cabanes (1417-1639) i Vilabertran (1350-1830); índex (alfabètic, cronològic i topogràfic) de notaris dels districtes de Girona i Figueres.

Arxiu Històric Comarcal de Montblanc: inventari del fons de la família Sastre de Piera (Anoia) (1654-1858).

Arxiu Històric Comarcal d'Olot: inventari dels fons municipals de Mieres (1881-1984), de Sant Ferriol (1866-1994) i de Sant Joan les Fonts (1857-1993).

Arxiu Històric Comarcal de Puigcerdà: inventari del fons de la Comis-

Arxiu Històric de Sitges: 33 fotografies de carnaval i d'altres temes diversos de Sitges (1895-1960).

Arxiu Històric de Tarragona: fons de Ràdio Tarragona (1933-1986), 10 metres lineals i 1.265 fotografies; fons personal de Mossèn Ramon Muntanyola i Llorach (1939-1973), 5 metres lineals, 199 fotografies i 5 hores d'enregistraments sonors.

Arxiu Històric Comarcal de Tàrraga: 3 pergamins de particulars procedents de Bellpuig (segles XVI-XVIII).

saria de Vigilància i Seguretat Pública de Puigcerdà (1841-1884).

Arxiu Històric Comarcal de Santa Coloma de Farners: inventaris dels fons del mas Cubies de Santa Coloma de Farners (1592-1910), de l'Associació Benèfica La Caritat de Santa Coloma de Farners (1913-1936) i del fons municipal de Sant Miquel de Cladells (1854-1961).

Arxiu Històric de Sitges: inventari del fons de l'Hotel Subur de Sitges (1911-1976).

Arxiu Històric de Tarragona: inventaris dels fons de la Delegació Provincial Sindical Espanyola (1940-1977) i de la Casa Sindical Comarcal de Falset (1942-1977).

Arxiu Històric Comarcal de Tàrraga: inventari del fons personal de Manuel de Pedrolo (1938-1989).

Arxiu Històric Comarcal de Vilafranca del Penedès: inventari del fons municipal (1883-1993), del jutjat de Pau (1857-1993) i de l'oficina urbanística (1986-1993) de Castellet i la Gornal, 120 metres lineals; inventari del fons municipal (1815-1979) i del jutjat de Pau (1800-1978) d'Olivella.

Gener i febrer de 1995

Arxiu Històric Comarcal de Balaguer: inventari del fons municipal (1434-1985) i del jutjat de Pau (1880-1985) de Tiurana.

Arxiu Històric Comarcal de la Bisbal d'Empordà: inventaris del fons de Francesc Pibernat (1918-1987) i de l'Aliança Bisbalenca (1955-1974).

Arxiu Històric Comarcal de Figueres: inventaris dels fons municipal (1831-1994) i del jutjat de Pau de Navata (1844-1993); inventaris de la delega-

ció local del Movimiento de Navata (1939-1976) i del fons personal de la família Gironella-Roig del Port de la Selva (1879-1960).

Arxiu Històric de Girona: catàleg del fons de la notaria de Peralada (1279-1798); inventari del fons de l'Institut de Formació Professional de Sant Narcís i Escola d'Hosteleria (1953-1986); inventaris dels fons de la Junta de Formació Professional Industrial Provincial (1956-1971); de les cambres agràries locals de Crespià, Espoñellà i Vilademuls (s. xx); de les sèries d'expedients del fons de Turisme (1943-1983); de les sèries de Secretaria del fons del jutjat de Menors (1927-1988); i de les sèries de Gestió Tributària (1959-1987), del Tribunal de Contraban i Defraudació (1937-1979) i d'Intervenció (1966-1988), del fons d'Hisenda.

Arxiu Històric Comarcal d'Igualada: inventaris dels fons municipals de Capellades (1837-1991), Sant Martí de Tous (1846-1994), Santa Maria de Miralles (1851-1994), Montmaneu (1900-1994), la Pobla de Claramunt (1752-1994) i del Bruc (1808-1994); inventari del fons Castelltort, 1.550 unitats fotogràfiques.

Arxiu Històric Comarcal de Puigcerdà: inventari de 28 cintes de Ràdio Pirineus «Cerdanya informatius» (1992-1995).

Arxiu Històric Comarcal de Sant Feliu de Llobregat: inventari del fons de l'Escola Mestral de Sant Feliu de Llobregat (1968-1994).

Arxiu Històric Comarcal de Santa Coloma de Farners: inventari del fons de l'Associació de Pares d'Alumnes de l'Institut d'Ensenyament Secundari de Santa Coloma de Farners (1981-1994); del fons del jutjat de Primera Instància i Instrucció núm. 1 de Santa Coloma de Farners (1964); de les cambres agràries locals de Brunyola (1944-1994) i Caldes de Malavella (1960-1993); i del fons de l'Ofici i Comptadoria d'Hipoteques de Santa Coloma de Farners (1820-1861).

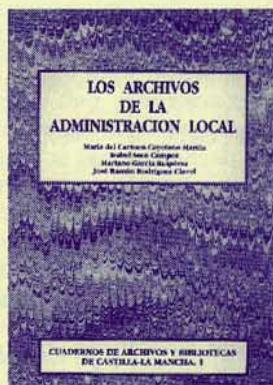
Arxiu Històric de Sitges: índex del Registre Civil Municipal de naixements (1840-1872).

Arxiu Històric de Tarragona: inventari del fons de Ràdio Tarragona (1933-1986) i del fons personal de mossèn Ramon Muntanyola i Llorach (1939-1973).

ACTES del I Congrés d'Història del Notariat Català. Barcelona, 11, 12 i 13 de novembre de 1993. Coordinat per Josep Maria Sans i Travé. Barcelona: Fundació Noguera, 1994 (Estudis; 7). 770 pàg.

ALBERCH i FUGUERAS, Ramon. «Arxius i arxivística a les comarques gironines». A: *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*. Vol. XXXIV (Girona, 1994), pàg. 521-601.

Los Archivos de la Administración Local. M. del Carmen Cayetano [i altres]. Toledo: Anabad-Castilla-la Mancha, 1994 (Cuadernos de archivos y bibliotecas de Castilla-la Mancha; 1). 347 pàg.

[ARXIU HISTÒRIC DEL SOCIALISME CATALÀ]: *El Moviment Socialista de Catalunya. Consells de coordinació (1945-1965)*. Barcelona: Fundació Rafael Campalans, 1993. 168 pàg.

Arxiu Històric de Tarragona. Quadre de Fons. Tarragona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura [1995] [díptic, 2a edició].

ARXIU D'IMATGES *Emili Massanas i Burcet*. Girona: Diputació de Girona. Any II, núm. 6 (4t trimestre 1994).

ARXIU NACIONAL DE CATALUNYA. *L'Arxiu Nacional de Catalunya. Una institució al servei de l'Administració de Catalunya, de la societat i de la cultura*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, ANC, 1995 (ANC; 1, desembre 1994) [fullet].

ARXIU NACIONAL DE CATALUNYA. *Normativa d'accés a la documentació*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, ANC, 1995 (ANC; 2, desembre 1994) [fullet].

BAJÉN ESPAÑOL, Melchor. «Fondos monásticos en el Archivo Capitular

de Lérida». A: *Memoria Ecclesie*. VI [«Actas del IX Congreso de la Asociación celebrado en Oviedo-Valdediós (13 al 16 de septiembre de 1993)»] Oviedo: Asociación de Archiveros de la Iglesia en España, 1995, pàg. 211-226.

BUTLLETÍ *informatiu de l'Associació d'Arxivers de Catalunya*. Any 7, núm. 29 (Barcelona, gener-febrer 1995).

CONDE Y DELGADO DE MOLINA, Rafael. «Fondos monásticos dispersos del Archivo de la Corona de Aragón». A: *Memoria Ecclesie*, VI, pàg. 146-156.

CORONADO e HIJÓN, Diego. «La conservación de los documentos fotográficos II». A: *Boletín informativo. Instituto Andaluz del Patrimonio*. Any II, núm. 9 (desembre 1994), pàg. 62-65.

CUEVAS SÁNCHEZ, Mercedes. «Los archivos centrales de la comunidad autónoma. El archivo central de la Consejería de Cultura». A: *Boletín Informativo. Instituto Andaluz del Patrimonio*. Any II, núm. 9 (desembre 1994), pàg. 66-68.

El Front Obrer de Catalunya. Barcelona: Columna, Fundació Rafael Campalans, Arxiu d'Història del Socialisme Català, 1994. 110 pàg.

ESCODA, Coia; TOLDRÀ, Mercè. «Arxiu Històric del Port de Tarragona». A: *Kesse. Revista del Cercle d'Estudis Històrics i Socials Guillel Oliver*. Any IV, núm. 16 (Tarragona, desembre 1994), p. 16.

FLORENSA PARÉS, Joan. «Fondo de los religiosos antonianos en el Archivo Provincial de la Escuela Pía de Cataluña». A: *Memoria Ecclesie*, VI, pàg. 297-311.

Fons documental de mossèn Ramon Muntanyola i Llorach. Tarragona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Arxiu Històric de

Tarragona, 1995 [díptic].

GONZALVO i BOU, Gener. «L'arxiu parroquial de Verdú». A: *Nova Tàrrrega. Setmanari d'informació local i comarcal*. Any LI, núm. 2577 (Tàrrrega, 17 de desembre de 1994), s. n. [1 p].

GRAU i PUJOL, Josep M. T. «La genealogia i els arxius». A: *Missiva. Fuls d'informació històrica i opinió cultural*. Any II, núm. 8 (Tarragona, juliol-setembre 1994), pàg. 3-4.

GRAU i PUJOL, Josep M. T. «Documents gironins a Tarragona». A: *Revista de Girona*. Núm. 168 (Girona, gener-febrer 1995), pàg. 18-19.

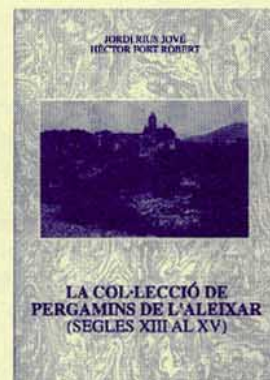
HISTORIA ET DOCUMENTA. *Revista de divulgació històrica i del fons documental de l'Arxiu Històric Comarcal. Valls (Alt Camp)*. Any I, núm. 1 (Valls, desembre de 1994).

PLANES i ALBETS, Ramon. *La Germandat de la Mare de Déu del Claustre de Barcelona. Notícia històrica i inventari del seu arxiu*. Barcelona: la Germandat, 1994. 105 pàg.

«Restauració de la carta de repoblament». A: *Informatiu de la casa gran. Butlletí d'informació municipal*. Cardona: Ajuntament. Núm. 4 (febrer de 1995), pàg. 24.

REY i RIOCABO, Lluís. «L'Arxiu Municipal: un reglament per a preservar la memòria històrica». A: *Puig Castellar. Revista del Museu Torre Balldovina*. Núm. 5 (Santa Coloma de Gramenet, setembre 1993), pàg. 46-57.

RIUS JOVÉ, Jordi; FORT ROBERT, Hèctor. *La col·lecció de pergamins de l'Aleixar (segles XIII al XV)*. Índex onomàstic i toponímic i revisió lingüística a càrrec de Fina Anglès Soronellas. Reus: Centre d'Estudis Comarcal Josep Iglésies, 1995, 277 pàg. + [1] f.

RUIZ MORENO, Esther; RETUERTA JIMÉNEZ, M. Luz. *Bibliografia so-*

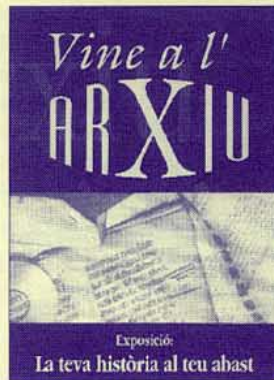
bre *Sant Feliu de Llobregat*. Sant Feliu de Llobregat: Ajuntament, 1994. 306 pàg.

TORRA PÉREZ, Alberto. «Fondos documentales monásticos en el Archivo de la Corona de Aragón». A: *Memoria Ecclesie*, VI, pàg. 121-146.

VINE A L'ARXIU. *Exposició: La teva història al teu abast. Capella de l'antic hospital de Santa Magdalena. Montblanc, del 24 de març al 18 d'abril de 1995*. Montblanc: Arxiu Històric Comarcal, 1995. [12] pàg.

VINE A L'ARXIU ... *Arxiu Històric Comarcal de Montblanc. Conca de*

Barberà ... Quadre de fons. Montblanc: Arxiu Històric Comarcal, [1995] [tríptic].

ARXIU NACIONAL DE CATALUNYA

La recuperació de fons fotogràfics: el fons de Gabriel Casas i Galobardes

El desenvolupament de l'Àrea d'Imatges de l'Arxiu Nacional de Catalunya és fruit de la necessitat de la recuperació, salvaguarda i conservació de tots aquells fons fotogràfics, gràfics i audiovisuals que per raó del seu interès, de la seva qualitat o pel perill de desaparició, mereixen actuacions immediates que en permetin la difusió, la comunicació i la divulgació.

Un d'aquest fons és el del fotògraf Gabriel Casas i Galobardes (1892-1973), fotoperiodista, retratista i, durant la postguerra, reporter industrial, que treballà com a fotògraf oficial de l'Exposició Internacional de 1929 i destacà també com a cartellista. Va ser l'autor del famós cartell de Francesc Macià amb motiu de les eleccions de febrer de 1936.

Casas va iniciar la seva activitat professional en el món de la fotografia com a ajudant d'Arenyes i de Campañà, pioners d'aquesta tècnica a Barcelona. El 1914 es traslladà a l'Argentina per perfeccionar els coneixements fotogràfics, d'on tornà l'any 1917; va obrir una galeria al carrer Zurbano, a prop de la plaça Reial de Barcelona —que després de la guerra substituï per l'estudi del número 43 del carrer Sant Pere Més Alt—. L'any 1925 va obtenir el carnet de la secció d'esports del sindicat professional de periodistes i poc després inicià la seva etapa més productiva i col·laborà amb revistes i diaris com *L'Esport Català*, *La Vanguardia*, *La Humanitat*, *La Veu de Catalunya*, *Imatges*, i d'altres, d'aquí i de la resta de l'Estat. Fou col·laborador de l'Ajuntament de Barcelona, concreta-

ment amb el Departament de Circulació, i del Departament de Cultura de la Generalitat quan en foren consellers Ventura Gassol i Carles Pi i Sunyer. El seu compromís polític el portà a treballar exclusivament per a la Generalitat durant els anys de guerra, i a ell es deuen moltes de les fotografies del Comissariat de Propaganda Política, especialment com a reporter al Front d'Aragó o alguns cartells, com *El més petit de tots*. També col·laborà en publicacions com el *Butlletí del Departament d'Economia*, *Butlletí de la Conselleria d'Economia*, *Butlletí de la Conselleria de Serveis Públics*, *Butlletí del Departament de Cultura*, o *Nova Ibèria*. A la fi de la guerra fou perseguit i empresonat per la seva vinculació amb la Generalitat, la qual cosa li impedí de continuar dedicant-se al fotoperiodisme, que substituï per la fotografia industrial, d'empresa i pels reportatges.

Podem considerar Casas i Galobardes com un dels fotògrafs més representatius de la nova fotografia als anys trenta. La qualitat de les seves imatges, la varietat temàtica i tota la seva trajectòria professional li donen un lloc destacat entre els nostres fotògrafs desapareguts.

L'interès de l'Arxiu Nacional de Catalunya per posar a l'abast de tots els investigadors i del públic en general un fons com el del fotògraf Casas ha comptat amb el suport de la mateixa família de l'autor, especialment de la seva filla Núria Casas i Formiguera, hereva i titular de tots els drets sobre l'obra fotogràfica del seu pare. Recordem que la cura, l'amor i la dedicació

de l'autor per la seva obra, féu que aquest conservés fins a la seva mort, quasi la totalitat de seu arxiu —entre el qual no podem incloure les fotografies de guerra que li foren requisades. Es tracta de més de 23.500 imatges, majoritàriament negatius sobre vidre, que poden ser classificades temàticament en deu grans apartats:

- Exposició Internacional de 1929: monogràfic de l'esdeveniment del qual va ser fotògraf oficial.
- Esports.
- Espectacles: toros, revista, cabaret, teatre, cinema, clubs nocturns...
- Fets polítics: recull dels esdeveniments polítics més rellevants.
- Generalitat de Catalunya: imatges encarregades pels diferents departaments de la Generalitat.
- Ciutat de Barcelona: urbanisme, activitat portuària, monuments, edificis singulars, transports, usos i costums, vida quotidiana.
- Catalunya i Espanya: vistes de diferents indrets de Catalunya i de la resta de l'Estat.
- Art: ampli ventall de tots els aspectes de l'art des de l'artesanía popular a les expressions més avantgardistes.
- Publicitat: especialitat iniciada a partir del 1939.
- Retrats: vida social, noces, primeres comunions, etc.

Aquest fons es trobava instal·lat en l'antic estudi del fotògraf, al carrer Sant Pere Més Alt, que fou traspassat al pintor Robert Llimós quan Casas es retirà de la professió. Ha estat, doncs, el Sr. Llimós i Oriol qui, considerant el valor intrínsec —històric i artístic—, d'aquesta documentació ha garantit la conservació i preservació del fons durant els últims anys. Finalment, el 26 de gener de 1995, Núria Casas i Robert Llimós, seguint la voluntat manifestada pel mateix Casas de garantir la conservació i la difusió pública de la seva obra com a fotògraf i atès que aquest treballà com a fotògraf del Departament de Cultura de la Generalitat durant la República, signaren el conveni de dipòsit del fons a l'Arxiu Nacional de Catalunya.

En virtut d'aquest dipòsit l'Arxiu Nacional de Catalunya ha iniciat les tasques d'inventari i neteja per procedir a la microfilmació del material, que seran seguides per altres actuacions més puntuals, com la restauració dels suports que presentin anomalies reversibles o l'edició de publicacions o catàlegs puntuals. Podem dir, però, que en breu temps el fons Casas i Galobardes restarà a disposició de tots els investigadors i estudiosos de la història de la fotografia.

Ingressos

Novembre i desembre de 1994

Fons de l'Administració de la Generalitat

Prearxivatge: Departament d'Indústria i Energia. Expedients d'establiments industrials donats de baixa del Registre Industrial de Barcelona (1932-1985), 140 metres lineals; Departament de Benestar Social, expedients d'interns de la Junta Provincial de Protecció de Menors de Barcelona (1912-1949), 20 metres lineals; Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca, documentació traspasada pel Ministeri d'Agricultura, expedients de personal del Cuerpo Nacional de Ingenieros de Montes, 1.ª División Hidrológico-Forestal, Cuenca del Ebro y Pirineos Orientales (1892-1955), 1 metre lineal.

Fons històrics

Fons d'empreses: Filatura Antonio Feliu de Vilassar de Mar (1850-1890), 0,5 metres lineals; fons de l'empresa de manipulats de llautó i metalls no fèrrics José María Ivern Metales SA (1945-1990), 20 metres lineals; fons de l'empresa tèxtil Casa Mateu (1870-1980), 30 metres lineals; Talleres de Latonería, Lampistería y Electricidad Vda. de Pedro M. Feu de Barcelona (1932-1937).

Fons Patrimonials: Despujol, llinatge dels marquesos de Palmerola, documentació familiar i patrimonial dels llinatges Alemany, Descatllar, Palmerola, Despujol, Amigant, Ferrer de Sant Jordi, Ribelles, Ponts de Montclar, Llorac, Lincoln i altres emparentats (segles XIII-XX), 45 metres lineals i microfilms i fotografies de documentació conservada en arxius públics.

Fons personals: fons de Fermí Vergés i Vergés (s. XX), 0,5 metres lineals de documentació i 18,5 metres lineals de llibres; fons d'Antonio i Maria Taxonera i Castellnou (1914-1941), 29 cartes; fons de Valerià Weyler, 67 documents sobre activitats i campanyes militars de la tercera guerra carlina, s. XIX; fons de Jacint Batlle (1936-1938), 71 cartes; fons de Vicenç Tarrés i Galceran (1920-1980), 0,25 metres lineals; fons de Hans Knopf, enginyer de SIEMENS, SA (Cornellà de Llobregat) (1908-1976), 2 carpetes; fons d'Emília Tutusaus, professora de balls moderns de saló (1921-1959), una carpeta.

Arxius d'imatges, gràfics i audiovisuals

Arxius d'imatge i gràfics: col·lecció documental de temàtica montserratina, gravats, dibuixos, fotografies, postals, publicacions periòdiques i goigs (segles XIX i XX), 2 metres lineals; 5 cartells de Pilarín Bayés; un àlbum de

35 fotografies de tema militar (fira ramadera de Lleida, concurs hípic de Premià de Mar, desfilades militars...) (1944 i 1945).

Ingressos

Gener i febrer 1995

Fons de l'Administració de la Generalitat

Prearxivatge: Departament de Treball, expedients de conciliacions individuals i col·lectives del Centre de Mediació, Arbitratge i Conciliació (CMAC) de Barcelona (1979-1983), 276 metres lineals; fons de la Generalitat de Catalunya, etapa republicana, documentació restituïda per la Diputació de Barcelona, llibres de comptabilitat d'Hisenda (1931-1939), 4 metres lineals; Departament de Justícia. Centres Penitenciaris de Barcelona, expedients de rehabilitació d'interns, de l'extingit Patronat de Nostra Senyora de la Mercè (1940-1970), 50 metres lineals.

Fons històrics

Fons d'empreses: Elizalde SA, un arxivador que conté un llibre de patents industrials (recull fotocopiats) (1916-1924).

Fons personals: Tomàs i Farell (germans Rosa Maria, Montserrat, Helena i Pilar) (s. XX), 2 metres lineals; Daniel López, documentació sobre activitats catalanistes durant la Segona República (1931-1937), 6 llibres.

Arxius d'imatges, gràfics i audiovisuals

Arxius d'imatge: Joan Soler i Pla, un arxivador que conté dos gravats, 410 postals i un dibuix sobre el Batalló de voluntaris a la Primera Guerra Mundial (1918); Pau Lluís Torrents, 3.306 plaques de vidre sobre l'exposició de 1.929, esports i fets polítics, anys vint i trenta; FECSA, documentació solta, plànols, 2.300 fotografies, 19 negatius flexibles i 16 no flexibles (material fotogràfic recollit a les centrals); Hermenter Serra de Budallés, 500 fotografies, 250 negatius flexibles i 2.500 plaques de vidre sobre visites a les indústries del país i de l'estranger, viatges socials, activitats culturals i vida privada del donant i activitats de l'Associació Bonanova (1913-1946); Pau Lluís Torrents, fotografies impreses i fotocòpies del fotògraf (1944-1949).

Nous instruments de descripció

Novembre i desembre de 1994

Fons de l'Administració de la Generalitat

- Informatització de l'inventari del fons de la Junta Provincial de

Beneficiència de Barcelona (1870-1980).

- Nova instal·lació i revisió de l'ordenació i arxivatge del fons de l'Hospital de Sant Pau (1929-1979).

Fons històrics

- Inventari sumari dels fons Enric Prat de la Riba i Eugeni d'Ors i Rovira.
- Primer instrument de descripció del fons patrimonial del llinatge Despujol, marquesos de Palmerola, del fons de l'empresa Tabacos de Filipinas i del fons personal de Ramon Rucabado i Comerma.

Arxius d'imatges, gràfics i audiovisuals

- Fons Brangulí: catalogació de les imatges en paper no incloses en el fitxer de l'autor (8.000 fotografies).
- FECSA: s'ha començat a redactar l'inventari sumari; s'han descrit bona part de les plaques de vidre del fons, 7.500 unitats i dels positius i negatius del fitxer de treball (4.000 fotografies).
- Francesc Macià: elaboració del catàleg de totes les fotografies del fons per a la seva publicació, 510 imatges.
- Col·lecció documental de temàtica montserratina: identificació i catalogació de 400 imatges.
- Instituto Nacional del Libro Español (INLE): catalogació de 100 imatges corresponents a les 3a, 4a i 5a fires del Llibre.

Activitats

Publicacions de l'ANC: el desembre de 1994 han estat editats els dos primers números d'una col·lecció de publicacions informatives de l'ANC, els quals hom pot trobar descrits a l'apartat *Bibliografia* d'aquest número d'*Arxius*.

Els dietaris de la Generalitat: l'Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions ha editat els dos primers volums dels *Dietaris de la Generalitat*. El volum I abraça els anys 1411-1539 i, el II, els anys 1539-1578. Els treballs de transcripció i edició han estat dirigits i coordinats per l'Arxiu Nacional de Catalunya.

Inauguració de la nova seu

El dia 23 d'abril de 1995, Diada de Sant Jordi, el Molt Honorable President de la Generalitat de Catalunya, Sr. Jordi Pujol i Soley, inaugurarà la nova seu de l'Arxiu Nacional de Catalunya, a Sant Cugat del Vallès (Vallès Occidental).

L'exposició «El Fons President Francisc Macià de l'ANC»

Amb motiu de la inauguració de la seva seu definitiva, l'Arxiu Nacional de Catalunya organitza una doble exposició que té els objectius de donar-se a conèixer a la societat i de contribuir a la divulgació d'un dels seus fons més emblemàtics, el del president Francisc Macià.

La primera part de l'exposició presenta un recorregut per la història, la infraestructura i el contingut de l'Arxiu Nacional de Catalunya, des dels seus precedents medievals fins avui. Els materials exposats provenen, bàsicament, dels fons del mateix Arxiu Nacional, però també de préstecs d'altres arxius catalans i de la resta de l'Estat. La segona part, dedicada a la vida i obra del president Francisc Macià, és un homenatge a la figura històrica del primer president de la Generalitat de Catalunya del període contemporani, l'evolució personal i ideològica del qual esdevé el màxim exponent de tota una generació que des d'una posició monàrquica dinàstica acaba professant el republicanisme, i des de l'acceptació d'una Espanya centralista acaba lluitant per un Estat federal.

Des de principis del segle xx, Macià va veure com creixia l'intervencionisme de l'exèrcit en la vida política espanyola, com era impossible arribar a cap acord polític que permetés a Catalunya la defensa de la seva identitat nacional i dels seus interessos econòmics i socials, i com la Restauració es convertia en un sistema polític caduc i corrupte. A impulsos d'una exigència ètica i cívica, Macià abandonà l'exèrcit i va llançar-se a l'aventura de la política, experimentant una gradual evolució cap al nacionalisme radical i cap a un reformisme social avançat.

La Dictadura de Primo de Rivera, contra la qual lluità des de l'exili, el consagrà com a símbol màxim de l'independentisme, i també de la dignitat catalana, de manera que, el 1931, el seu paper arbitral va ser decisiu en la formació d'Esquerra Republicana de Catalunya, i la seva imatge dominà la campanya d'aquest partit per a les eleccions municipals.

Catapultat al poder per la revolució política del 14 d'abril, en els tres anys següents Francisc Macià va conèixer

9 de setembre de 1932.
Aprovació de l'Estatut.
Vista de la multitud congregada a la plaça de la República, actual plaça de Sant Jaume.

9 de setembre de 1932.
Proclamació de l'Estatut.
Francisc Macià s'adreça al poble mitjançant una al·locució de ràdio, des del seu despatx del Palau de la Generalitat.

5 d'octubre de 1932.
Primera reunió del Consell Executiu de la Generalitat presidida per Francisc Macià. D'esquerra a dreta els consellers: Francisc Xavier Casals, de Treball; Pere Comas, de Justícia i Dret; Joan Lluhí i Vallescà, d'Obres Públiques; Francisc Macià; Josep Tarradellas, de Governació; Ventura Gassol, d'Instrucció Pública; Antoni Xirau, de Sanitat i Assistència Social; Pere Vallderiola, comissari de la Generalitat a Lleida, i Manuel Serra i Moret, conseller d'Economia.

l'exaltació de repetits triomfs electorals, del restabliment de la Generalitat sota la seva presidència i de l'obtenció de l'Estatut, però també els problemes derivats de la crisi econòmico-social, i de la direcció d'un partit molt heterogeni.

En aquest escenari complex, el seu instint polític li permeté preservar una immensa popularitat. I és que, per damunt de la fama de visionari, Macià era –així ho va dir un diari irlandès, arran de la seva mort–, un idealista pràctic.

Avui, després de més de seixanta anys de la seva desaparició, el record del president Macià encara resta associat a la lluita vers l'ideal d'una Catalunya més lliure i socialment més justa.

